

พรรคการเมืองไทย: แนวทางการสร้างความเข้มแข็ง เพื่อนำไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง Thai Political Parties: Guidelines for Strengthening and Institutionalizing.

ธัญมัย รังสิกรพุม

Thanyamai Rangsiganpoom

อาจารย์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

Lecturer from the Department of Political Science Faculty of Humanities and Social Sciences

Phetchabun Rajabhat University

Corresponding Author Email: Thanya.nooknicksy10@gmail.com

Received: 23 August 2020

Revised: 3 December 2020

Accepted: 8 December 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้พรรคการเมืองไทย และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาพรรคการเมืองไทยไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองการวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ต่าง ๆ เช่น ตำรา บทความ หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้ววิเคราะห์เชิงตรรกะและการวิพากษ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) พรรคการเมืองไทยมีพัฒนาการที่ยาวนานมาตั้งแต่ ปี พ.ศ.2498 ที่มีพระราชบัญญัติพรรคการเมือง ประกาศใช้เป็นฉบับแรก ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ยุค คือ ยุคการเมืองแบบเผด็จการอำนาจนิยม ยุคการเมืองกึ่งประชาธิปไตย ยุคการเมืองแบบประชาธิปไตย และยุคสมัยของการปฏิรูปการเมือง ทั้งนี้ พรรคการเมืองไทยไม่สามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง หรือเป็นพรรคการเมืองที่มีความเข้มแข็งได้ เนื่องจากมีการทำรัฐประหารที่เกิดจากการแทรกแซงทางการเมืองของคณะทหาร รัฐธรรมนูญถูกยกเลิกมาหลายฉบับ ซึ่งอธิบายได้ตามแนวคิดของแอนเจโล พาเนเบียนโก 2) พรรคการเมืองไทย ยังขาดความเป็นสถาบันทางการเมือง ตามแนวคิดของแซมมวล พี. ฮันติงตัน ดังนั้นข้อเสนอแนะจากการวิจัยเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของพรรคการเมือง เพื่อนำไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง คือ จะต้องพัฒนาองค์ประกอบของระบอบประชาธิปไตย 3 ส่วน ไปพร้อม ๆ กัน คือ ระบบการเมือง นักการเมือง และประชาชน

คำสำคัญ: พรรคการเมือง, ความเข้มแข็ง, การสร้างความเป็นสถาบันทางการเมือง

Abstract

The purposes of this research were 1. study Thai political parties' strengthening guidelines; 2. study Thai political parties' institutionalization guidelines. This was a qualitative research. Research methodology was a documentary research, including a logical descriptive analysis and critics. Research result were; 1) Thai political parties have been had a long-standing. The trend was first developed since the promulgation of the first Organic Law on Political parties in 1955. The development of Thai political parties could be classified into 4 eras – the authoritarian era, semi-democracy era, the democracy era, and the political reform era. In any cases, following Angelo Panebianco's theory, the crucial obstacles of the party-strengthened development were a repeatedly coup d'etat, a frequently repeal Constitutions; 2) in following Samuel P. Huntington's principles, Thai political parties were not matched up with a concept of institutionalization. So, suggestion of the research to strengthening and institutionalizing Thai political parties were the simultaneously development of political system, politicians, and people.

Keywords: Political Party, Political Institutionalization, Strengthening.

บทนำ

เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าพรรคการเมือง เป็นกลไกที่สำคัญของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะพรรคการเมืองมีส่วนช่วยเสริมสร้างประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาธิปไตยสมัยใหม่ (Ethridge and Handeeman, 2014, น.295) ซึ่งโดยหลักการพื้นฐานแล้วพรรคการเมืองมีบทบาทและความสำคัญในแง่ที่เป็นการจัดกลไกของการรณรงค์ทางการเมือง เพื่อให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งและใช้อำนาจการปกครองรัฐต่อไป จึงเห็นได้ว่าพรรคการเมืองเป็นหัวใจสำคัญหรือเป็นหลักการสำคัญของการเมืองสมัยใหม่ (Heywood, 2007, p.271) พรรคการเมืองจึงเป็นเครื่องกำหนดเจตจำนงของประชาชนในการพัฒนาทางการเมือง (Political Development) โดยประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการกำหนดและดำเนินนโยบายของพรรคการเมือง ไม่ว่าจะเป็นพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมาก (ฝ่ายรัฐบาล) ก็จะปฏิบัติตามนโยบายที่ได้แถลงไว้ หรือพรรคที่มีเสียงข้างน้อย (ฝ่ายค้าน) ที่มุ่งตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประชาชน ด้วยเหตุนี้พรรคการเมือง จึงได้มีวิวัฒนาการมาจนกลายเป็นสถาบันทางการเมืองหลักในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของประชาชน (ปรีชา หงส์ไกรเลิศ, 2524, 5) อย่างไรก็ตาม พรรคการเมืองตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของบุคคลที่มีแนวคิด อุดมการณ์ทางการเมืองที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยกลุ่มบุคคลที่ได้รวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองย่อมมีเสรีภาพตามบทบัญญัติของกฎหมาย และมีหน้าที่สำคัญแสดงออกทางการเมืองในรูปแบบของการสมัครรับเลือกตั้ง เพื่อให้สามารถเข้าไปบริหารประเทศไทย ดังนั้นพรรคจึงเป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้ระบบการเมืองมีเสถียรภาพ เพราะพรรคการเมืองเป็นสื่อกลางในการคอยกระตุ้นให้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ทว่าข้อสังเกตสำคัญ คือ ปัจจุบันนี้พรรคการเมืองไทยอย่างน้อยก็ในช่วงการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2540 ยังคงเป็นองค์กรที่อ่อนแอ และขาดความเป็นสถาบัน (สุจิต บุญบงการ, 2542) จากการพิจารณาประกอบกับรายชื่อพรรคการเมืองที่รวบรวมโดยสถาบันพระปกเกล้า พรรคการเมืองส่วนใหญ่มีความไม่ยั่งยืน และไม่สามารถดำเนินการตามเจตนารมณ์ และความประสงค์ที่แท้จริงของประชาชนได้ เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น พรรคการเมืองจัดตั้งขึ้นโดยบุคคลหรือคณะบุคคลที่มีอำนาจทางการเมืองหรืออำนาจทางการเงิน พรรคการเมืองไม่มีอุดมการณ์ พรรคการเมืองถูกครอบงำโดยนายทุนและกลุ่มทุนขนาดใหญ่ ขาดการทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชน ขาดความพร้อมในการดำเนินการทางการเมือง สมาชิกพรรคการเมืองขาดวินัย ประชาชนขาดความศรัทธา และความเชื่อมั่นในพรรคการเมือง เป็นต้น จากสาเหตุที่กล่าวมาแล้ว ส่งผลให้พรรคการเมืองไทย ยังไม่เป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็งและยังไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่การรัฐประหารในที่สุด (สตีล ธนาธิโชติ, 2555, 2)

ดังนั้น ด้วยเหตุนี้ หากต้องการพัฒนาการเมืองไทย การยกระดับความเข้มแข็งและความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมืองเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งจากความเป็นมาและปัญหาของพรรคการเมืองดังที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองไทยจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขหรือปฏิรูปพรรคการเมือง ให้เป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็ง ไม่เป็นพรรคการเมืองของนายทุนเป็นพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์ เป็นพรรคการเมืองของประชาชน บริหารโดยประชาชนและเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน โดยการศึกษาและการรวบรวมข้อมูลของพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่พรรคการเมือง และสามารถทำให้พรรคการเมืองไทย มีการพัฒนาเป็นสถาบันทางการเมืองได้อย่างแท้จริง อันจะเป็นรากฐานที่ดีของระบบการเมืองการปกครองของประเทศไทย ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องแนวทางการสร้างความเข้มแข็ง เพื่อนำไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองอันจะเป็นผลดีต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับพรรคการเมืองไทยที่มีเสถียรภาพและความมั่นคงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้พรรคการเมืองไทย
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาพรรคการเมืองไทยไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ เอกสาร ตำรา เอกสารทางวิชาการ บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และเอกสารอื่น ๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเพื่อนำมาใช้อ้างอิงประกอบการศึกษาวิจัยเรื่องนี้

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตรรกะการพรรณานววิเคราะห์ (Logical Descriptive Analysis) เพื่อให้ได้ข้อสรุปและเสนอแนะ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการสร้างความเข้มแข็ง เพื่อนำไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. แนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้พรรคการเมืองไทย

ผลการวิจัยพบว่า ระบบประชาธิปไตยเป็นการผสมผสาน ของกระบวนการในการปกครองตนเองทั้งที่เป็นแบบทางการและในทางสังคมอย่างเป็นพลวัต ดังจะเห็นได้ว่า ระบบประชาธิปไตยไม่เพียงแต่เป็นเรื่องการมีส่วนร่วมในชีวิตสาธารณะ (Public Life) เช่น การรณรงค์หาเสียง การไปลงคะแนนเลือกตั้ง การประชุมรัฐสภา การเป็นสมาชิกและร่วมกิจกรรมกับกลุ่มทางสังคม เท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องของกรอบและสถาปนาสถาบันทางการเมืองและสถาบันทางสังคม ซึ่งรวมถึงรัฐธรรมนูญและองค์กรต่าง ๆ ที่บัญญัติขึ้น สิทธิที่ได้รับการรับรอง เสรีภาพของสื่อมวลชน กระบวนการเลือกตั้ง กระบวนการตุลาการ ตลอดจน ค่านิยมที่มีร่วมกันและองค์กรทางสังคมต่าง ๆ ด้วย การสถาปนาสถาบันทางการเมืองและสถาบันทางสังคมเหล่านี้ ยังมีส่วนสำคัญในการดำรงรักษาการมีส่วนร่วม และป้องกันการใช้อำนาจที่เกินเลย ดังนั้นความเชื่อมโยงและความสมดุลกันระหว่างการมีส่วนร่วมกับสถาบัน จึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง กล่าวคือ การมีส่วนร่วมโดยไม่มีสถาบันต่าง ๆ นั้น จะเป็นความสับสนวุ่นวาย ไร้ประสิทธิภาพ และมีแนวโน้มที่จะต้องสนองคนเพียงไม่กี่คนแต่คนส่วนใหญ่เสียประโยชน์ ส่วนสถาบันต่าง ๆ ที่ขาดการมีส่วนร่วมก็จะกลายเป็นการทำงานที่ไร้ประโยชน์ และในกรณีที่เลวร้ายที่สุดจะกลายเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการควบคุมจากข้างบน

2. แนวทางการพัฒนาพรรคการเมืองไทยไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง

ผลการวิจัยพบว่า จากผลการศึกษาการพัฒนาพรรคการเมืองไทยไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง โดยใช้กรอบแนวคิดของแซมมวล พี. ฮันติงตัน (Samuel P. Huntington) เป็นหลักในการพิจารณาความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมืองไทย จะพบว่า

2.1 ความสามารถในการปรับตัวหรือหรือมีความยืดหยุ่น (Adaptability) กล่าวคือ พรรคการเมืองยิ่งมีการปรับตัวมากเท่าใด ก็ยิ่งมีการสร้างสรรค์สถาบันมากขึ้นเท่านั้น และยิ่งไม่มีความยืดหยุ่นมากเท่าใด ระดับการสร้างสรรค์พรรคการเมือง ก็จะยิ่งลดน้อยลง กล่าวคือ การปรับปรุงของพรรคการเมืองมีความสัมพันธ์กับการทำลายสภาพแวดล้อม และอายุของพรรค ยิ่งมีการทำลายจากสภาพแวดล้อมและอายุของพรรคมากขึ้นเท่าใด การปรับปรุงพรรคจะยิ่งสูงขึ้นเท่านั้น การปรับตัวซึ่งอาจมีได้ทั้งการปรับปรุงองค์การในพรรค ผู้บริหารของพรรค ระเบียบข้อบังคับพรรค นโยบายของพรรค ยิ่งมีการปรับปรุงมากเท่าใด ก็จะยิ่งสร้างความมั่นคงให้กับพรรคมากขึ้นตามไปด้วย สภาพแวดล้อมที่จะเข้ามาทำลายพรรคการเมืองนั้น มีทั้งจากสภาพภายนอกองค์การ

และภายในของพรรคเอง เช่น การเปลี่ยนตัวบุคคลบางคนของคณะกรรมการพรรค เป็นต้น อีกกรณีหนึ่งการปรับตัวของพรรค อาจวัดด้วยอายุของพรรค ซึ่งอธิบายได้ 3 ประการ ได้แก่ (1) วัดจากอายุการก่อตั้ง กล่าวคือ องค์การใดที่ก่อตั้งมานานองค์การนั้น จะมีความเป็นสถาบันทางการเมืองในระดับสูง ยิ่งองค์การใดสามารถมีอายุยืนนานก็จะมีแนวโน้มว่าจะสามารถอยู่ต่อไปได้ ในอนาคต หรืออย่างน้อยที่สุดก็ภายในช่วงเวลาหนึ่ง อายุของพรรคการเมืองจึงเป็นเครื่องวัดความสามารถในการปรับตัวของพรรค การเมือง กรณีของพรรคการเมืองที่มีอายุการก่อตั้งมานานกว่าพรรคการเมืองอื่นๆ จึงมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับ สถานการณ์และสภาพแวดล้อมของบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองได้ดีกว่าพรรคการเมืองอื่น ๆ และมีระดับของความเป็น สถาบันสูงกว่าด้วย (2) วัดจากรุ่น ถ้าองค์การใดยังคงมีกลุ่มผู้นำรุ่นแรก ตลอดจนระเบียบวิธีที่ใช้ภายในสถาบันยังคงใช้โดยกลุ่ม ผู้นำรุ่นแรก ๆ นั้น แสดงความสามารถในการปรับตัวขององค์การนั้นมีน้อย เพราะการที่บรรดากลุ่มผู้นำรุ่นแรกที่อยู่มาหรือ เป็นรุ่นก่อตั้งมาเป็นรุ่นหลัง ซึ่งยังไม่สามารถทำได้โดยเรียบร้อย ถ้าองค์การใดมีผู้นำที่เข้าสู่ตำแหน่งโดยสันติวิธีหลายรุ่น องค์การนั้นคือ ความสามารถในการปรับตัวมากกว่าองค์การที่มีผู้นำเพียงไม่กี่รุ่น พรรคการเมืองใดสามารถเอาชนะปัญหาในการเปลี่ยนตัวผู้นำ อย่างสันติจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง แสดงว่าพรรคการเมืองนั้นมีการสร้างสรรค์ความเป็นสถาบันทางการเมืองมากขึ้น (3) วัดจากเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้เพราะองค์การถูกตั้งขึ้น เพื่อทำหน้าที่ของตนเอง เมื่อสามารถบรรลุผลหรือวัตถุประสงค์แล้วองค์การนั้น ก็ จะไม่ทำหน้าที่นั้นอีก แต่เพื่อที่จะทำให้องค์การนั้นสามารถอยู่ต่อไปได้ จึงจำเป็นต้องหาหน้าที่อื่น ๆ มากระทำอีกต่อไป ดังนั้น องค์การใดที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม โดยที่มีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่หลัก ๆ โดยที่ไม่ก่อให้เกิด การสลายตัวแล้ว องค์การนั้นก็จะมีระดับของความเป็นสถาบันตามไปด้วย

2.2 ความสลับซับซ้อน (Complexity) ในที่นี้หมายถึง การที่องค์การมีหน่วยงานย่อยหรือสาขาย่อยออกไปไม่ได้อยู่ในรูป ของสายงานหรือหน้าที่ รูปแบบของหน่วยงานย่อยนั้นต้องมีความแตกต่างกันด้วย มีการจำแนกแจกแจงทำหน้าที่ตามความสามารถ และความชำนาญเฉพาะทางตามสายการบังคับบัญชา องค์การใดที่ประกอบด้วยหน่วยงานย่อยที่แตกต่างกันจำนวนมาก ความสามารถขององค์การนั้นก็จะเป็นสถาบันสูงตามไปด้วย อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงของหน้าที่แต่ละอย่างจะถูกสะท้อน ออกมาในทางการเปลี่ยนแปลงไปอีกทางหนึ่งและบทบาทต่าง ๆ ของพรรคสาขา ถ้าสาขาพรรคนั้นได้ยิ่งมีความเข้มแข็งมากขึ้น แต่เมื่อคำนึงถึงเหตุผลและมองโดยรวมแล้วสาขาพรรคมักจะส่งเสริมความคล่องตัวเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

2.3 ความมีอิสระ (Autonomy) ซึ่งความมีอิสระของพรรคการเมืองสังเกตได้จากการที่พรรคไม่มีความผูกพันกับ ผลประโยชน์ของกลุ่มทางสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ พรรคการเมืองที่เป็นเครื่องมือของกลุ่มทางสังคม เป็นต้นว่า ครอบครัวยุคใหม่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มกรรมกร กลุ่มนักศึกษา กลุ่มทหาร จะขาดทั้งอิสระและการสร้างสรรค์สถาบันทางการเมือง โดยที่ฮันดิงตัน ได้ ให้ข้อสังเกตว่า องค์การทางการเมืองที่อ่อนแอต่ออิทธิพลของการเมืองภายในสังคมมักอ่อนแอต่ออิทธิพลของการเมืองภายนอก สังคมด้วย องค์การเหล่านี้จึงถูกรุกรานได้ง่ายจากหน่วยงาน กลุ่ม และความคิดต่าง ๆ จากระบบการเมืองอื่น ๆ ดังนั้นการทำให้ รัฐประหารในระบบการเมืองที่มีพัฒนาการน้อย จึงง่ายแก่การจุดชนวน โดยบุคคลเพียงไม่กี่กลุ่ม พรรคการเมืองที่มีลักษณะ เช่นเดียวกันนี้ กล่าวคือ ที่ใดก็ตามที่พรรคการเมืองขาดอิสระกลุ่มต่าง ๆ ก็จะมีโอกาสครอบงำพรรคการเมืองได้ง่ายขึ้น โดยปราศจากความรับผิดชอบต่อสังคมใหม่ ๆ ได้ ในทางตรงกันข้าม พรรคการเมืองที่มีอิสระจะได้รับประกันความมั่นคง โดยกลไกต่าง ๆ ที่จำกัดและบรรเทาผลกระทบของกลุ่มพลังใหม่ ๆ ลงได้ กลไกเหล่านี้ได้ชะลอการเข้าสู่พรรคการเมืองของกลุ่มใหม่ โดยผ่าน ขั้นตอนที่ได้วางไว้อย่างมีระเบียบและอย่างกวัดขั้น ความสลับซับซ้อนของพรรคการเมืองจะสนับสนุนความมีอิสระของ พรรคการเมืองได้ โดยจำแนกตำแหน่งออกไปให้แตกต่างกันอย่างเด่นชัด เพื่อเตรียมบุคคลสำหรับตำแหน่งที่สูงที่สุด กล่าวคือ บุคคลที่ปรารถนาที่จะดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคการเมืองจะต้องผ่านการกรองจากตำแหน่งที่มีบทบาทและอำนาจน้อย ๆ ลงไป ก่อน

2.4 ความเป็นปึกแผ่น (Coherence) กล่าวคือ พรรคการเมืองยิ่งความต่อเนื่องมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก็จะยิ่งมีการสร้างสรรค์สถาบันของพรรคการเมืองได้มากเท่านั้น ซึ่งตามทฤษฎีพรรคการเมืองสามารถมีความเป็นอิสระหรือความเป็นปึกแผ่นอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่ขึ้นแก่กัน โดยที่ความเป็นอิสระจะป้องกันการก้าวท้าวของพลังการทำลายจากภายนอกได้ แม้ว่าจะไม่สามารถป้องกันการทำลายจากภายในพรรคการเมืองเองก็ตาม เนื่องจากความมีอิสระในการขยายตัวอย่างรวดเร็ว เพื่อการรับสมาชิกพรรคแล้ว มีแนวโน้มที่พรรคการเมืองจะมีความเป็นปึกแผ่นลดน้อยลง และสิ่งที่ต้องคำนึงอีกประการหนึ่งคือ พรรคการเมืองจะต้องมีบุรณภาพ ความรักหมู่คณะ ศีลธรรม และวินัย ซึ่งเป็นปัจจัยสำหรับการปกครองตามแนวคิดความเป็นสถาบันพรรคของพรรคการเมือง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการสร้างความเข้มแข็งเพื่อนำไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง สรุปผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. **เพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของพรรคการเมือง** พบว่า เพื่อนำไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง คือ จะต้องพัฒนาองค์ประกอบของระบอบประชาธิปไตย 3 ส่วน ไปพร้อม ๆ กัน คือ ระบบการเมืองที่เอื้อต่อระบอบประชาธิปไตย อาทิ รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วม และสร้างความมั่นคงให้การดำเนินการของพรรคการเมือง ระบบการตรวจสอบถ่วงดุลที่มีความโปร่งใส พรรคการเมืองก็ต้องสามารถดำเนินตามระเบียบอย่างเคร่งครัด และพร้อมที่จะเรียกร้องให้เกิดการปรับปรุงระบบให้สอดคล้องกับสถานการณ์ รวมถึงการสร้างระบบการศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม ปฏิเสธการรัฐประหาร นักการเมืองจะต้องไม่ถูกครอบงำจากกลุ่มทุนใหญ่ แต่เป็นนักการเมืองที่เล็งเห็นถึงการประสานประโยชน์โดยรวม รวมถึงความรู้สึกรักความเป็นนักการเมืองของประชาชน มากกว่าจะเป็นนักการเมืองที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มทุน หรือกลุ่มการเมืองไม่กี่กลุ่ม และประชาชนที่ต้องถูกสร้างให้ระลึกรู้ถึง เสรีภาพ สิทธิ และหน้าที่ในการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยที่สามารถมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ รวมถึงการตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐบาลและพรรคการเมือง

2. **เพื่อพัฒนาความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองไทย** พบว่า ในภาพรวมเมื่อได้พัฒนาความเข้มแข็งของพรรคการเมืองแล้ว พรรคการเมืองเองต้องสามารถในการปรับตัว ปรับปรุงองค์การในพรรค ผู้บริหารของพรรค ระเบียบข้อบังคับพรรค นโยบายของพรรคจากนั้นค่อย ๆ พัฒนาความมีอิสระของพรรคการเมืองให้มีความผูกพันกับผลประโยชน์ของกลุ่มทางสังคม พรรคการเมืองต้องมีความเป็นอิสระจะป้องกันการก้าวท้าวของพลังการทำลายจากภายนอกและที่สำคัญจะต้องมีบุรณภาพ

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องแนวทางการสร้างความเข้มแข็งเพื่อนำไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง ผู้วิจัยอภิปรายผล ดังนี้

1. พรรคการเมืองขาดความยั่งยืน เนื่องจากขาดอุดมการณ์ทางการเมืองที่จะใช้เป็นแนวทางในการยึดมั่น ตลอดจนยังยึดตัวบุคคลหรืออำนาจของผู้นำในพรรคการเมือง ส่วนใหญ่หัวหน้าพรรคเป็นนายทุนเข้าแสวงประโยชน์ปกป้องผลประโยชน์ของตนเองหรือพวกพ้อง

2. พรรคการเมืองยังไม่สามารถจัดตั้งสาขาพรรคกระจายไปสู่ชนบทได้อย่างพอเพียง เนื่องจากประสบปัญหาที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทำให้การพัฒนาพรรคการเมืองทั้งระบบไม่ประสบผลสำเร็จ

3. อำนาจการตัดสินใจของพรรคการเมืองมิได้เป็นมติส่วนรวม ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับหัวหน้าพรรคบางพรรคถูกผู้มีอิทธิพลทางการเมืองครอบงำอำนาจในพรรค ตลอดจนการกำหนดนโยบายพรรคขาดการรวบรวมปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ผ่านกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ แล้วนำมาปรับเข้ากับแนวทางของพรรคในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อหรืออุดมการณ์ของพรรค

4. พรรคการเมืองเน้นการหาเสียงเพื่อแสวงหาคะแนนนิยมในช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้งแทนที่จะแสวงหาการสนับสนุนจากประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเมื่อไม่มีการเลือกตั้ง

5. พรรคการเมืองขาดการสร้างผู้นำทางการเมือง ซึ่งมีความสำคัญต่อความเป็นสถาบันทางการเมือง เนื่องจากมีสาเหตุหลายประการ อาทิ (1) สมาชิกขาดแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองในการรวมตัวกัน (2) ขาดยุทธศาสตร์ในการสร้างผู้นำพรรค (3) สาขาพรรคอ่อนแอและมีบทบาทน้อย ทำให้ไม่สามารถเป็นแหล่งในการสร้างผู้นำทางการเมืองระดับท้องถิ่นและสามารถเติบโตเป็นผู้นำทางการเมืองระดับชาติได้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1.1 กระบวนการพัฒนาความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมืองไทย ผู้วิจัยเห็นว่า พรรคการเมืองไม่ควรพึ่งพิงตัวบุคคลมากเกินไป โดยเฉพาะบุคคลที่มีทั้งชื่อเสียง บารมี ความนิยมของประชาชน รวมไปถึงความพร้อมในด้านการเงิน ซึ่งในประเด็นสุดท้ายเป็นปัจจัยสำคัญที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในระบบการเมืองของไทย การที่พรรคถูกมองว่าเป็นพรรคการเมืองเฉพาะกิจที่ให้การสนับสนุนเพียงแต่บุคคลบางคนที่นั่น ดังนั้นการพัฒนาพรรคพรรคต่อไปคือ การเปลี่ยนแปลง การพึ่งพาอาศัยในตัวบุคคลให้หันมาพึ่งพิงพรรคอย่างแท้จริง ซึ่งรวมถึงเปลี่ยนความจงรักภักดีจากตัวบุคคลมาเป็นพรรค เพราะหากตัวบุคคลเป็นอะไรไป จะกระทบกระเทือนเป็นอย่างมาก อาจทำให้พรรคหมดความนิยมหรือล้มไปเลย ซึ่งพรรคการเมืองไทยต้องคำนึงถึงประเด็นนี้เป็นอย่างมาก เพราะไม่อาจจะปฏิเสธได้ว่าความนิยมของพรรคการเมืองไทยนั้นขึ้นอยู่กับตัวของผู้นำพรรคเป็นหลักและอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ในพรรคล้วนขึ้นอยู่กับผู้นำพรรคเช่นเดียวกัน อันจะมีผลทำให้เมื่อใดก็ตามที่ผู้นำพรรคเป็นอะไรไปก็จะทำให้พรรคเสื่อมความนิยมและแตกสลายได้

1.2 การเปลี่ยนความสำคัญ หรือความนิยมจากตัวบุคคลให้ประชาชนหันมาสนับสนุนพรรคการเมืองไทยด้วยการพัฒนาโครงสร้างขององค์กรให้รับภาระหน้าที่ต่าง ๆ ที่เพิ่มมากขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำเอาภาระหน้าที่ต่าง ๆ จากตัวบุคคลที่ได้รับความนิยมมาเป็นภาระหน้าที่ของพรรค ความนิยมจากตัวบุคคลก็จะตามมาสู่พรรคด้วย และจะมีผลต่อความเป็นอิสระของพรรค ที่เพิ่มมากขึ้นด้วย เมื่อพรรคสามารถใช้ตัวบุคคลดึงคะแนนความนิยมจากประชาชนมาได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปต้องทำให้ประชาชนศรัทธาในตัวพรรค ทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของพรรคในตัวพรรค ทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของพรรคให้มีส่วนร่วม เช่น การเป็นสมาชิกพรรค และพัฒนาโครงสร้างต่าง ๆ ของพรรค สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ ประชาชนก็จะรู้สึกเป็นเจ้าของพรรคส่วนหนึ่ง และในที่สุดความศรัทธาต่อการบริหารงานของพรรค ความนิยมในตัวบุคคลก็จะเปลี่ยนมาสู่ความนิยมในตัวพรรคด้วย

1.3 พรรคการเมืองในฐานะที่เป็นสถาบันที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นสถาบันที่กำหนดนโยบายของประเทศนั้นจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างจริงจัง และเป็นระบบพรรคการเมืองไทยก็เช่นเดียวกันจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นสถาบันที่เข้มแข็ง สามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ความมั่นคงของรัฐบาลและฐานคะแนนเสียงของพรรคการเมืองเองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ รัฐบาลในฐานะที่เป็นผู้ที่มีอำนาจรัฐควรเป็นผู้ริเริ่มการพัฒนาสถาบันพรรคการเมืองไทย นอกจากนี้แล้วสถาบันที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ก็ควรร่วมมือกันพัฒนาสถาบันทางการเมืองไทยอย่างจริงจังด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาในครั้งนี้ ความเป็นสถาบันทางการเมืองที่ได้จากการวิจัยค่อนข้างกว้าง ทำให้ได้รับผลการศึกษาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการขับเคลื่อนภารกิจของพรรคการเมืองไทย ให้เป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็งในลักษณะภาพกว้าง ๆ

จึงเห็นควรให้ศึกษาในประเด็นที่เฉพาะเจาะจงลงไป เช่น การสร้างอุดมการณ์ร่วมกันของพรรคการเมืองโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสมของพรรคการเมือง บทบาทหน้าที่ของสาขาพรรคการเมืองที่มีประสิทธิภาพ ระบบอุปถัมภ์ที่ขัดขวางการพัฒนาความเป็นสถาบันของพรรคการเมือง และอิทธิพลของนายทุนที่มีบทบาทสำหรับการพัฒนาพรรคการเมืองไทยสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองในแต่ละมิติ และการศึกษาในครั้งนี้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นสมาชิกระดับนำของพรรค กลุ่มที่เป็นนักวิชาการ จึงเห็นควรให้การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงภายในกระบวนการของความเป็นสถาบันทางการเมือง เช่น ประชาชน สมาชิกพรรคการเมือง ข้าราชการ ภาคธุรกิจ กลุ่มองค์กรและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพรรคการเมืองไทยในอนาคตต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับความอนุเคราะห์คำแนะนำในกรอบคิด เนื้อหา และกระบวนการดำเนินการวิจัยจากรองศาสตราจารย์ ดร. ธาณี สุขเกษม และพิชญพิจารณ์เบื้องต้นจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิสิษฐกุล แก้วงาม อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณมาไว้ ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

- ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ. (2524). *พรรคการเมืองไทยและปัญหาพรรคการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สติธร ธนานิธิโชติ. (2555). *การสร้างความเข้มแข็งให้แก่พรรคการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สถาบันพระปกเกล้า. (ม.ป.ท.). *สารานุกรมการเมืองการปกครองไทย: กลุ่มที่ 5 พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง*. สืบค้น 3 พฤศจิกายน 2562, จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=พรรคการเมือง>.
- สุจิต บุญบงการ. (2542). *การพัฒนาทางการเมืองไทย: ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร สถาบันทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Ethridge, Marcus E. and Handeeman, Howard. (2014). *Politics in a Changing World*. Boston: Wadsworth.
- Heywood, Andrew. (2007). *Politics*. New York: Palgrave.
- Huntington, Samuel P. (1966). *Political Order in Changing Societies*. New Haven: Yale University Press.
- Panbianco, Magelo. (1988). *Political Parties: Organization and Power*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pye, Lucian W. (1966). *Aspects of Political Development*. Boston: Little, Brown and Company.